

Sygn. akt III AUa 1207/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grażyna Czyżak (spr.)
Sędziowie:	SSA Daria Stanek SSA Maciej Piankowski
Protokolant:	sekr.sądowy Agnieszka Makowska

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2015 r. w Gdańsku

sprawy małoletniej N. D. reprezentowanej przez

przedstawiciela ustawowego A. D. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o datę przyznania prawa do renty rodzinnej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 19 maja 2015 r., sygn. akt VIII U 379/15

1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie;
2. zasądza od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kwotę 120,00 (sto dwadzieścia 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

SSA Daria Stanek SSA Grażyna Czyżak SSA Maciej Piankowski

Sygn. akt III AUa 1207/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 16 marca 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G., powołując się na przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.), ustalił małoletniej N. D., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), prawo do renty rodzinnej po zmarłej matce A. D. (2) od dnia 01 stycznia 2015 roku.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła N. D., reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego A., kwestionując ustalenie jej prawa do renty rodzinnej od dnia 01 stycznia 2015 r. i domagając się zmiany tej decyzji poprzez wyrównanie tego świadczenia od dnia (...).

W uzasadnieniu podniosła m.in., że jej ojciec A. D. (1) ma 86 lat i jako osoba niepełnosprawna jest ograniczony ruchowo co miało zasadniczy wpływ na termin złożenia przez niego wniosku o rentę rodzinną dla małoletniej córki.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując swoje dotychczasowe stanowisko wyrażone w zaskarżonej decyzji.

W uzasadnieniu organ ten powołał się m.in. na art. 129 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej oraz wskazał, że wprawdzie matka małoletniej N. D. zmarła w dniu (...), lecz wniosek o rentę rodzinną został złożony dopiero w dniu 15 stycznia 2015 r., a zatem przedmiotowe świadczenie przysługuje od miesiąca jego złożenia.

Wyrokiem z dnia 19 maja 2015 r. w sprawie VIII U 379/15 Sąd Okręgowy w Gdańsku VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych:

1. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. z dnia 16 marca 2015 r. i przyznał małoletniej N. D., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), prawo do renty rodzinnej od dnia (...),
2. ustalił, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji w sprawie.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu I instancji:

Matka małoletniej N. D. – (urodzonej dnia (...)) zmarła w dniu (...). Jedyнным opiekunem prawnym małoletniej został jej ojciec A. D. (1), urodzony dnia (...). Z porównania dat wynika, że ojciec małoletniej - lat 9, ukończył 85 lat.

Jest on zatem, z racji wieku, od 10 lat uprawniony do dodatku pielęgnacyjnego na podstawie art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.). Dodatek ten przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli osoba ta została uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo ukończyła 75 lat życia.

Zatem warunkiem uprawniającym do dodatku pielęgnacyjnego jest stwierdzenie całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji albo ukończenie wieku 75 lat. W tym ostatnim wypadku przyznanie świadczenia nie wymaga badania lekarskiego i weryfikacji stanu zdrowia. Dodatek jest przyznawany automatycznie z chwilą ukończenia 75 rok życia.

Zestawienie w jednym zdaniu określenia „osoba uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji” z określeniem „osoba, która ukończyła 75 lat” pozwala na przyjęcie, że każda osoba po ukończeniu 75 lat wymaga pomocy, przynajmniej przy prowadzeniu codziennych spraw. Już bowiem sam wiek takiej osoby niesie za sobą wiele ograniczeń w normalnym funkcjonowaniu w społeczeństwie.

Ojciec małoletniej ma ustalony wprawdzie umiarkowany stopień niepełnosprawności, co nie zmienia faktu, że jak sam stwierdził w odwołaniu, ma duże ograniczenia ruchowe, które w zasadniczy sposób wpłynęły na termin złożenia przez niego wniosku o rentę rodzinną.

Matka małoletniej zmarła dnia (...), zaś wniosek o rentę rodzinną został złożony przez jej ojca w dniu 26 stycznia 2015 r.

Przyznając małoletniej zaskarżoną decyzją przedmiotowe świadczenie od dnia 01 stycznia 2015 r. organ rentowy, powołując się na dyspozycję zawartą w art. 129 ustawy emerytalnej stwierdził, że skoro wniosek o rentę rodzinną nie

został złożony bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpił zgon matki małoletniej, to przyznane jej świadczenia następuje od miesiąca złożenia wniosku o rentę rodzinną.

Sąd Okręgowy zważył, że istota sporu w niniejszej sprawie sprowadza się w istocie wyłącznie do daty, od której przyznano małoletniej prawo do renty rodzinnej po zmarłej matce.

Stosownie do treści art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, z uwzględnieniem ust. 2, który stanowi, że w razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny.

Sąd I instancji wskazał, że analiza art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej prowadzi do wniosku, że samo spełnienie przesłanek, od których uzależnione jest prawo do renty rodzinnej, nie jest wystarczającą podstawą do wypłaty świadczenia. Ustawa bowiem odróżnia moment powstania prawa do renty rodzinnej od momentu wypłaty tego świadczenia, która następuje co do zasady od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Konieczny jest zatem wniosek o przyznanie tego świadczenia, a początkowa data jego wypłaty uzależniona jest właśnie od daty złożenia przedmiotowego wniosku - bez możliwości wypłaty świadczenia za okres wsteczny.

Zasada ta nie jest jednakże bezwzględna, gdyż już w art. 129 ust. 2 ustawy emerytalnej zastrzeżony został wyjątek stanowiący, że w razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny. Regulacja ta potwierdza cel tego świadczenia (renty rodzinnej), którym jest zapewnienie środków utrzymania osobie uprawnionej już od dnia śmierci ubezpieczonego, emeryta lub rencisty.

Zdaniem Sądu Okręgowego taka regulacja prawna i charakter otrzymywanego świadczenia (renta rodzinna) prowadzi więc do wniosku, że nie można przepisu art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej wyklądać zgodnie z jego dosłownym brzmieniem, przyjmując, że o dacie wypłaty świadczenia decyduje data wniosku o to świadczenie. (...) "Pozbawienie prawa do wypłaty renty rodzinnej na skutek obiektywnych okoliczności, na które uprawniony nie miał i nie mógł mieć wpływu - mimo wystąpienia tego ryzyka, sprzeciwia się założonemu przez ustawodawcę celowi",

Sąd ten zważył, że wprawdzie dopiero złożenie wniosku o świadczenie z ubezpieczenia społecznego powoduje obowiązek jego wypłaty, zaś ustawodawca nie przewidział możliwości wyrównywania świadczenia osobom, które wystąpiły z wnioskiem o nie później niż nabyły do niego prawo, jeżeli zwłoka spowodowana została brakiem staranności w prowadzeniu własnych spraw, jednakże w niniejszej sprawie występuje szczególna sytuacja, jaką niewątpliwie jest wiek przedstawiciela ustawowego małoletniej uprawnionej do renty rodzinnej oraz jego umiarkowany stopień niepełnosprawności, które to okoliczności w znacznym stopniu ograniczają jego sprawność, a tym samym miały istotny wpływ na termin w jakim złożony został przedmiotowy wniosek.

Podkreślił również, że małoletnia uprawniona, ze względu na swój wiek - 9 lat, nie mogła samodzielnie złożyć stosownego wniosku i w żaden też sposób nie mogła mieć wpływu na datę jego złożenia przez ojca, który sam ze względu na swój wiek i związane z tym ograniczenia wymaga opieki osób trzecich.

Sąd I instancji podkreślił ponownie, że regulacja zawarta w art. 129 ust. 2 ustawy emerytalnej potwierdza cel tego świadczenia (renty rodzinnej), którym jest zapewnienie środków utrzymania osobie uprawnionej już od dnia śmierci ubezpieczonego, emeryta lub rencisty. Cel ten natomiast będzie zrealizowany tylko w sytuacji przyznania małoletniej renty rodzinnej od dnia nabycia przez nią tego uprawnienia, to jest od dnia śmierci matki - (...).

Mając powyższe na uwadze, na mocy art. 477 (14) § 2 k.p.c., Sąd ten orzekł jak w pkt 1 sentencji wyroku.

Uznając, że przyznanie wnioskowanego świadczenia wymagało celowościowej wykładni omówionych przepisów, wykraczającej poza kompetencje organu rentowego, w przedmiocie odpowiedzialności organu rentowego za nie ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, na mocy art. 118 ust. 1 lit. a ustawy emerytalnej, orzekł jak w pkt 2 sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. zaskarżając ten wyrok w zakresie jego pkt 1 i zarzucając mu naruszenie art. 65 w zw. z art. 100 ust. 1 i art. 129 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) poprzez przyznanie prawa do renty rodzinnej od daty śmierci ubezpieczonej, z pominięciem daty złożenia wniosku o rentę rodzinną.

W uzasadnieniu tej apelacji organ rentowy dokonał streszczenia postępowań: administracyjnego i sądowego-pierwszoinstancyjnego w niniejszej sprawie, powołał treść przepisów: art. 100 ust. 1, art. 129 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej oraz wskazał, że A. D. (2) zmarła w dniu (...), zaś wniosek o rentę został złożony w dniu 15 stycznia 2015 r., a zatem nie został złożony bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpił zgon ubezpieczonej.

W związku z powyższym organ ten zaskarżoną decyzją przyznał prawo do renty rodzinnej od dnia 01 stycznia 2015 r., tj. od miesiąca złożenia wniosku, zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej.

W ocenie apelującego art. 129 ust. 2 ustawy emerytalnej przewiduje odstępstwo od zasady wynikającej z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej i jest to jedyne odstępstwo od zasady, a przepis jest tak sformułowany, że nie daje podstaw do stosowania go w sposób rozszerzający - jak uczynił to Sąd I instancji. Nie ma też możliwości przywrócenia terminu do złożenia wniosku o rentę rodzinną ani możliwości wyrównania wypłaty świadczenia wstecz.

Zdaniem skarżącego przyjęcie odmiennej wykładni stanowiłoby w istocie przyjęcie kolejnego wyjątku od istniejącego wyjątku z art. 129 ust. 2 ustawy emerytalnej, co nie było celem ustawodawcy i jest interpretacją za daleko idącą.

Organ rentowy podniósł, że ustawodawca nie uwzględnił w art. 129 ustawy emerytalnej wystąpienia szczególnych okoliczności, na które powołuje się Sąd Okręgowy w przedmiotowej sprawie - jako okoliczności ustawowych uzasadniających wypłatę świadczenia od dnia zgonu zmarłej.

W konkluzji apelacji organ ten wnosił o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku w pkt 1 i oddalenie odwołania wnioskodawcy, ewentualnie
- 2) uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd I instancji, z przyczyn podanych w uzasadnieniu,
- 3) zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. zasługuje na uwzględnienie w sposób skutkujący zmianą zaskarżonego wyroku i oddaleniem odwołania.

Na wstępie wskazać należy, że w niniejszej sprawie nie jest przedmiotem sporu i nie budzi wątpliwości, że N. D. spełnia na dzień (...) łącznie wszystkie ustawowe przesłanki do ustalenia jej prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce A. D. (2), a zatem chybiony jest zarzut naruszenia art. 65 w zw. z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., nazywanej dalej ustawą emerytalną).

Spór w tej sprawie koncentruje się na kwestii, czy organ rentowy prawidłowo, stosownie do art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, uznał, że małoletniej N. D., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), należy wypłacić rentę rodzinną po zmarłej matce A. D. (2) od dnia 01 stycznia 2015 r.

Odnosząc się do stanowiska organu rentowego, zgodnie z którym, poza sytuacją przewidzianą w art. 129 ust. 2 ustawy emerytalnej, ustawodawca nie przewidział innych odstępstw od zasady wynikającej z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, Sąd II instancji wskazuje, że podziela zapatrywanie, że renta rodzinna jest związana z ryzykiem śmierci osoby, która łożyła na utrzymanie osób uprawnionych do tej renty, a zatem pozbawienie prawa do wypłaty renty rodzinnej na skutek obiektywnych okoliczności, na które uprawniony nie miał i nie mógł mieć wpływu – mimo wystąpienia tego ryzyka, sprzeciwia się założonemu przez ustawodawcę celowi, gdy się dodatkowo uwzględni treść ust. 2 art. 129 ustawy emerytalnej (por. wyrok S.N. z dnia 03 kwietnia 2014 r., II UK 398/13, LEX nr 1458715).

Tym samym, wbrew stanowisku apelującego, zasadne jest przyjęcie, że w przypadku istnienia takich obiektywnych okoliczności – uniemożliwiających małoletniej N. D., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), zgłoszenie wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonej, rentę tą należałoby jej wypłacić już od dnia śmierci jej matki, tj. od dnia (...).

Odmierna wykładnia, zaprezentowana przez organ rentowy, kolidowałaby z celem renty rodzinnej, którym jest zapewnienie środków utrzymania osobie uprawnionej.

Do postępowania odrębnego z zakresu ubezpieczeń społecznych, w zakresie postępowania dowodowego, ma zastosowanie - bez żadnych ograniczeń - reguła wynikająca z art. 232 k.p.c., obowiązuje więc zasada kontradiktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń przez stronę (por. wyrok S.N. z dnia 07 stycznia 2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847).

Zgodnie z tą zasadą, znajdującą wyraz w treści art. 232 zd. 1 k.p.c., to na odwołującej, reprezentowanej przez jej przedstawiciela ustawowego, spoczywa w niniejszej sprawie obowiązek wskazania dowodów dla stwierdzenia faktu istnienia obiektywnych okoliczności, które uniemożliwiły jej zgłoszenie wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć A. D. (2).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego małoletnia N. D., reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), w oparciu o przeprowadzone w niniejszej sprawie dowody nie zdołała wykazać istnienia takich obiektywnych okoliczności.

W szczególności Sąd ten nie podziela stanowiska, zgodnie z którym skoro w art. 75 ust. 1 ustawy emerytalnej ustawodawca przewiduje prawo do dodatku pielęgnacyjnego dla osoby uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli osoba ta została uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo ukończyła 75 lat życia, to uznać należy, że każda osoba po ukończeniu 75 lat wymaga pomocy przy prowadzeniu codziennych spraw.

Podkreślenia wymaga, że art. 75 ust. 1 ustawy emerytalnej, odnosi się jedynie do kwestii nabycia prawa do dodatku pielęgnacyjnego i poza tym zakresem nie ustala ogólnej zasady zrównującej ukończenie 75 lat życia z całkowitą niezdolnością do pracy oraz do samodzielnej egzystencji. Ponadto przepis ten umożliwia nabycie przez osobę uprawnioną, która ukończyła 75 lat życia, prawa do dodatku pielęgnacyjnego także wówczas, gdy nie jest ona całkowicie niezdolna do pracy oraz do samodzielnej egzystencji.

Nie jest przedmiotem sporu ani nie budzi wątpliwości w niniejszej sprawie, że przedstawiciel ustawy małoletniej N. D., A. D. (1) ma ustalony umiarkowany stopień niepełnosprawności.

W myśl art. 5 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm., nazywanej dalej ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej) orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej, jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Wprawdzie brak jest przepisu prawnego w kierunku przeciwnym, wprost zrównującego, na użytek dochodzonego świadczenia, przewidzianego ustawą emerytalną, orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy, jednakże przy ocenie niezdolności wnioskodawcy do pracy

nieodzowne jest, pomimo różnic zachodzących pomiędzy tym pojęciem, a pojęciem niepełnosprawności uwzględnienie stopnia niepełnosprawności, ustalonego na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej (por. wyrok S.N. z dnia 11 lutego 2005 r., I UK 177/04, LEX nr 155201).

Fakt zaliczenia A. D. (1) do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności niewątpliwie przemawia na rzecz stanowiska, że stwierdzone u niego schorzenia czynią go całkowicie niezdolnym do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej, lecz nie daje podstaw do przyjęcia, że jest on niezdolny do samodzielnej egzystencji i w związku z tym wymaga pomocy w załatwianiu elementarnych spraw życia codziennego.

W konsekwencji niezasadnie Sąd Okręgowy uznał, że istniały obiektywne okoliczności, które uniemożliwiły małoletniej N. D., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), zgłoszenie wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć jej matki, a zatem świadczenie to należy jej wypłacić od dnia śmierci ubezpieczonej.

Wobec braku takich okoliczności, wobec nie zgłoszenia przez małoletnią N. D., reprezentowaną przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć A. D. (2), zasadne jest przyjęcie, że rentę tą należy, zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, wypłacić dopiero od miesiąca, w którym zgłosiła ona wniosek o to świadczenie (k. 1-7 akt ren. ZUS), tj. od dnia 01 stycznia 2015 r.

Tym samym za zasadny uznać należy zarzut, zgodnie z którym Sąd I instancji przyznając N. D., reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego A. D. (1), prawo do wypłaty renty rodzinnej po zmarłej matce od dnia jej śmierci, tj. od dnia (...). naruszył art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej poprzez jego niezastosowanie.

Uznając, że apelacja organu rentowego zasługuje na uwzględnienie, działając na mocy art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt 1 sentencji wyroku.

O kosztach procesu – kosztach zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym w niniejszej sprawie, na mocy art. 98 § 1 i 3, art. 99, art. 108 § 1 k.p.c., § 2 ust. 1 i 2, § 11 ust. 2 oraz § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.), Sąd ten orzekł jak w pkt 2 sentencji wyroku.

SSA Daria Stanek SSA Grażyna Czyżak (spr.) SSA Maciej Piankowski